

Memorandum

DATUM 26 juni 2017
VOLGNUMMER 2016-2017/6

Kinderen als medeburgers: zet Lokaal in op kinderrechten

Een groot deel van de bevolking gaat naar de stembus. Toch blijven 1,3 miljoen Vlaamse burgers elke keer thuis als er verkiezingen zijn: kinderen en jongeren hebben geen stemrecht.

Dat kinderen en jongeren iets te vertellen hebben, stellen wij op het Kinderrechtencommissariaat elke dag vast. In ons memorandum laten we vooral de vele signalen spreken die onze klachtenlijn opvangt. Stad en gemeente kunnen op veel terreinen het verschil maken voor kinderen. Dichtbij en concreet.

We schuiven tien domeinen naar voren met concrete beleidsaanbevelingen.

- Actief burgerschap? Ja, graag! 3
- Ga voor toegankelijke en sociale kwaliteitsopvang voor baby's, peuters en schoolkinderen 5
- Geef kinderen en jongeren maximale onderwijskansen 7
- Vrije tijd voor alle kinderen en jongeren 9
- Maak werk van structurele armoedebestrijding 11
- Vermijd dak- en thuisloosheid bij kinderen 13
- Help mee het recht op wonen op wielen te realiseren 15
- Help kinderen op de vlucht (en hun gezin) aan een woning 17
- Blijf investeren in kindvriendelijke buurten 19
- Zorg voor een straf gemeentelijk veiligheidsbeleid 21

Actief burgerschap? Ja, graag!

Kinderen en jongeren geven mee kleur aan de stad of gemeente waar ze wonen. Op straat, in de tram, in het jeugdhuis of in het park. Soms vinden we het fijn dat ze er zijn, soms ongepast of storend. In elk geval is het belangrijk zicht te krijgen op hoe kinderen en jongeren hun stad of gemeente ervaren en beleven. Actief burgerschap betekent dat kinderen en jongeren kunnen deelnemen aan het gemeenschapsleven en dat ze het lokale beleid mee kunnen vormgeven.

Zorg voor toegankelijke basisvoorzieningen en ruimtes

Een stad of gemeente heeft kinderen en tieners ontzettend veel te bieden: kinderopvang, school, sportclub, speelpleinwerking, gezondheidszorg, hulpverlening. Het is van belang alle kinderen en jongeren van dat aanbod te laten meegenieten. Wat niet betekent dat alle kinderen en jongeren hetzelfde willen of hetzelfde nodig hebben.

- Is het aanbod van uw gemeente betaalbaar, bereikbaar, beschikbaar, begrijpbaar en bruikbaar voor alle kinderen en jongeren? Besteed extra aandacht aan gezinnen in armoede. Breng in kaart welke kinderen en jongeren er wel en niet gebruik van maken en zorg zo voor een inclusieve stad.
- Informeer kinderen en jongeren goed. Over wat in de stad of gemeente te beleven valt en over de diensten die voor hen van belang zijn.
- Erken en ondersteun het jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk. Het zijn waardevolle plekken waar kinderen en jongeren ontspanning en steun vinden.
- Schuif het Huis van het Kind als trekpleister voor gezinnen met kinderen en jongeren naar voren. Neem vanuit een participatieve houding je trekkersrol op en stem het aanbod af op de noden van alle gezinnen.

Laat kinderen mee richting geven aan het lokaal beleid

Door informatie, consultatie en inspraak kunnen kinderen en jongeren mee beslissen en invloed uitoefenen op wat in hun stad of gemeente gebeurt. Heel wat lokale besturen hebben daar al ervaring mee via de jeugdraad, de kindergemeenteraad of de vaste inspraaknamiddagen. Andere besturen kiezen voor langere trajecten zoals een project kindvriendelijke stad.

- Geef kinderen en tieners een actieve rol in de opmaak van het beleidsplan. Doe dat bijvoorbeeld via een belevingsonderzoek dat verschillende profielen van kinderen en jongeren opneemt. Bakken samen met kinderen en jongeren thema's af en zoek samen activiteiten, initiatieven en mogelijke oplossingen.
- Jonge kinderen, kinderen in armoede of kinderen met een beperking zijn vaak niet of nauwelijks betrokken bij participatieprocessen. Besteed extra aandacht aan die groepen want zij zijn maatschappelijk kwetsbaarder.

Zoek aansluiting bij de leefwereld van kinderen en tieners

Kinderen en jongeren nemen op verschillende manieren deel aan het samenleven in een stad of gemeente. Het is voor een lokaal bestuur belangrijk zicht te hebben op die verscheidenheid, ook als het gaat om negatieve of onwenselijk geachte manieren. De uitdaging is dan om die telkens opnieuw te erkennen en te ondersteunen.

- Laat mensen zoals brugfiguren en buurtstewards mee een antwoord geven op de vraag wat het betekent voor kinderen en jongeren om op te groeien in de stad en welke vormen van ondersteuning ze kunnen gebruiken.
- Organiseer aantrekkelijke en laagdrempelige eerstelijnsvoorzieningen waar kinderen en jongeren met vragen of problemen terecht kunnen, los van in welk beleidsdomein hun vragen thuishoren. Zorg voor maximale toegankelijkheid van het Jongerenadviescentrum of het Jeugdinformatiepunt.
- Is er een jeugdhulpvoorziening of een school buitengewoon onderwijs in de stad of gemeente? Stap eropaf en maak er het aanbod bekend.

Zet verder in op professionalisering op het vlak van kinderrechten

Steeds meer diensten en professionals komen in contact met kinderen en jongeren. Voor sommigen is een kindvriendelijke bril evident, voor anderen is dat een grote uitdaging. Blijf daarom sterk inzetten op het uitwisselen van expertise over kinderrechten en het voeren van een kindvriendelijk beleid.

- Richt een overkoepelende werkgroep 'kindvriendelijk beleid' op om expertise maximaal met elkaar te delen. Maak deze werkgroep zo ruim mogelijk: van de groendienst tot het Huis van Kind. Want het voeren van een kindvriendelijk beleid is ieders opdracht en niet enkel die van de jeugddienst.
- Een sterk kinderrechtenbeleid vraagt een goede coördinatie, monitoring en evaluatie. Stel een schepen voor Kinderrechten aan. En een lokale kinderombudspersoon.

Ga voor toegankelijke en sociale kwaliteitsopvang voor baby's, peuters en schoolkinderen

Opvang speelt een belangrijke rol in het leven van baby's, peuters en schoolkinderen. Overdag of voor en na school brengen ze veel tijd door in de opvang. 52% van de baby's en peuters, 17% van de 3- tot 6-jarigen en 12% van de 6- tot 12-jarigen gaan naar formele opvang.

Lokale besturen hebben troeven in handen om het recht op opvang mee te realiseren en werk te maken van toegankelijke, sociale, diverse en goed verspreide kwaliteitsopvang voor baby's, peuters en schoolkinderen.

Bouw Lokaal Overleg Kinder- en Buitenschoolse opvang uit tot netwerk met diverse spelers

Betrek plaatselijke organisaties die met kinderen en jongeren of kwetsbare groepen werken bij het Lokaal Overleg Kinderopvang. Vrijtijdsactoren of verenigingen waar armen het woord nemen bijvoorbeeld. Samen kunnen ze een gevarieerd aanbod realiseren voor buitenschoolse opvang. Ze kunnen werken aan het recht op opvang van elke baby en peuter, en de uitdagingen in kaart brengen. Neem minstens vier kinderopvangdoelstellingen op in het meerjarenplan.

Maak het opvangaanbod groot genoeg, en zorg vooral voor kwaliteitsopvang die betaalbaar, bruikbaar en flexibel genoeg is.

'Gemeenteraadsleden willen kinderen met gedragsproblemen weren uit de speelpleinwerking. Kan dat zomaar? Tot nu toe ging het gemeentebestuur ervan uit dat ouders zelf het best kunnen oordelen of hun kind geschikt is om naar de speelpleinwerking te komen. Als er moeilijkheden waren, zocht de gemeente samen met de ouders naar een gepaste oplossing.' (Een burgemeester)

'Mijn opvangplan is niet flexibel genoeg. Ik schreef mijn kind in bij een kinderopvang en kreeg de afspraken en het contract. Mijn kind mag maar 18 dagen afwezig zijn, vakantie- en ziektedagen inbegrepen. Daarna moeten we elke dag dat hij afwezig is de dagprijs betalen. Maar mijn kind heeft extra medische zorg nodig en zal daardoor vaker afwezig zijn.' (De moeder van een baby)

- Geef opstartpremies of trek extra budget uit voor uitrusting en infrastructuurwerken om nieuwe opvanginitiatieven aan te moedigen.
- Maak afspraken met opvanginitiatieven over wie er plaatsen vrijhoudt, met back-up van de lokale besturen. Dat maakt flexibele opvang mogelijk.
- Zorg dat OCMW en opvanginitiatieven samenwerken zodat kwetsbare gezinnen de weg vinden naar een verminderd, een sociaal of een OCMW-tarief voor opvang van baby's, peuters en kinderen.
- Organiseer vorming en intervisie over kwaliteitsopvang voor opvanginitiatieven. Intervisie belicht de sterktes en toont de weg naar groeimogelijkheden in de kinder- en buitenschoolse opvang.
- Breng de spreiding van de kinder- en buitenschoolse opvang in kaart. Streef naar een goede spreiding. Ook kinderen in kwetsbare buurten hebben recht op opvang.

Installeer een digitaal én een bemand lokaal loket kinderopvang en buitenschoolse opvang

Op het digitaal loket kinderopvang vinden ouders informatie over het aanbod, de prijs, de kwaliteit, het IKG-attest en het opvangplan. Het loket centraliseert vraag en aanbod en wijst ouders de weg naar een beschikbare opvangplaats.

Niet elke ouder is even digitaal onderlegd. Dat zet de kans op opvang onder druk. Een bemand lokaal loket kinderopvang maakt dan het verschil. De loketbediende kan samen met de ouder de inschrijving verzorgen, het opvangplan bespreken, de weg wijzen naar flexibele opvangmogelijkheden, helpen zoeken naar de nodige documenten of attesten en in kaart brengen waar ouders na schooltijd opvang kunnen vinden.

Geef kinderen en jongeren maximale onderwijskansen

Scholen zetten zich elke dag in om het beste uit hun kleuters en leerlingen te halen. Toch loopt het voor jongeren soms moeilijk op school. Zo waren er in het schooljaar 2014-2015 in Vlaanderen 2.874 definitieve uitsluitingen, 17.505 chronische spijbelaars en 7.676 vroegtijdige schoolverlaters. In dat schooljaar ging ongeveer 3% van de drie- tot vijfjarigen niet regelmatig naar de kleuterschool. In sommige buurten of scholen en bij sommige bevolkingsgroepen loopt dat op tot 20% of meer. Ook die kinderen en jongeren hebben recht op onderwijs en op de zo volledig mogelijke ontplooiing van hun persoonlijkheid en talenten.

Lokale besturen hebben verschillende hefboomen om kinderen en jongeren maximale onderwijskansen te geven.

Richt een schooloverschrijdend welzijnsplatform op om leerlingen aan boord te houden

Meer en meer leerlingen dreigen op school vast te lopen omdat de school of het CLB op de grenzen van hun begeleidingsaanbod botsen. Het onderwijs kan die uitdaging niet alleen aan. Nauwe samenwerking met welzijnsorganisaties dringt zich op.

Leerlingen en school hebben de expertise van die organisaties hard nodig. Lokale besturen zijn goed geplaatst om een schoolnetoverschrijdend welzijnsplatform aan te bieden en lokale samenwerking te organiseren en te regisseren om leerlingen die vastlopen te ondersteunen zodat ze hun schoolloopbaan positief kunnen verderzetten.

‘65% van mijn leerlingen komt niet tot leren als we niet bezig zijn met welzijn.’ (Een schooldirecteur in het secundair onderwijs)

- Zet in op lokaal onderwijsbeleid in samenwerking met lokale partners. Bekijk hoe die partners maximaal kunnen samenwerken aan de

‘Als leerlingen afsteveneren op een breuk met de school, verwijzen wij ze niet door naar schoolexterne initiatieven. Nee, wij brengen de begeleiders van die initiatieven naar de school.’
(CLB-directeur en lokale projectcoördinator)

Een directeur van een gewone basisschool laat weten dat drie jonge kinderen geen plaats meer kregen op de bus. Door capaciteitsproblemen paste de lokale werkgroep leerlingenvoer het reglement aan. Tot vorig jaar konden de kinderen mee op de bus van het buitengewoon onderwijs. Het OCMW onderzocht grondig de sociale situatie en vroeg de lokale werkgroep een uitzondering te maken, maar dat werd geweigerd uit vrees voor een precedent. Onder impuls van het lokaal bestuur werd er uiteindelijk een oplossing gevonden via vrijwilligers van de 'MinderMobielen-Centrale'. (Klacht bij het Kinderrechten-commissariaat)

begeleiding van leerlingen. Maak bruggen mogelijk tussen verschillende initiatieven.

- Kom tot een gedeelde visie op leerlingenbegeleiding die uitgaat van een herstelgerichte benadering.

Bevorder kleuterparticipatie door lokale drempelverlagende flankerende maatregelen

Onregelmatig naar de kleuterschool gaan ligt aan de basis van vermijdbare, extra ontwikkelingsachterstanden op latere leeftijd. We zien het eerder bij kleuters uit sociaal zwakkere groepen. Terwijl de positieve effecten van wel regelmatig naar school gaan juist voor die kinderen het grootst zijn.

Er zijn grote lokale verschillen in kleuterparticipatie. Vaak ook tussen wijken of buurten in een stad. Daarom maken lokale flankerende maatregelen die toegespitst zijn op de eigen lokale situatie meer kans om die resterende groep kleuters meer en regelmatig naar school te krijgen dan algemene maatregelen voor alle ouders en kleuters. Is er een Lokaal Overlegplatform Basisonderwijs, dan zitten daar alvast alle relevante partners samen.

- Monitor de onderwijsdeelname van kleuters (ingeschreven zijn én regelmatig naar school gaan) voor de eigen gemeente. Lokale besturen kunnen daarvoor gebruikmaken van gegevens die AgODi verzamelt en op vraag ter beschikking stelt per wijk, per school of voor de hele gemeente. Heb oog voor mogelijke verschillen en onderliggende factoren in de gemeente.
- In gemeenten met 'capaciteitsdruk' in scholen: zet in op tijdig aanmelden. Zo krijgen kinderen meer gelijke kansen op een school dicht bij huis. De vaak mindere mobiliteit van kansarme ouders kan ertoe leiden dat ze hun kleuters minder regelmatig naar school brengen als die verder weg ligt.
- Maak een prioriteit van meer zorg in de kleuterschool. De instap in de kleuterschool is voor kinderen in maatschappelijk kwetsbare gezinnen vaak erg stresserend. De ouders zien dat hun kind niet gelukkig is en twifelen of de school wel goed voor hun kind zorgt. Ze kijken dan vooral naar de fysieke en emotionele zorg. Overleg met de scholen welke voorschoolse en schoolse maatregelen drempelverlagend kunnen werken voor peuters, kleuters en ouders.

Geef leerlingenmobiliteit mee vorm

Niet alle kinderen raken even vlot tot aan de schoolpoort en terug thuis. Denk aan kinderen van eenoudergezinnen, kinderen met een beperking in het gewoon onderwijs en kinderen in armoede. Steden en gemeenten hebben vanuit hun regierol een belangrijke sleutel in handen om netoverstijgend vorm te geven aan leerlingenmobiliteit en aan lokaal sociaal beleid.

- Breng de mobiliteitsnoden van leerlingen in kaart voor hun verplaatsing naar school. Wat zijn de mogelijkheden van elke leerling? Wat is hun persoonlijke situatie? Wat is hun gezinssituatie?
- Organiseer breed overleg over aangepast, haalbaar en comfortabel vervoer voor leerlingen.

Vrije tijd voor alle kinderen en jongeren

Kinderen hebben recht op vrije tijd, rust en spel. Vrije tijd zorgt voor ontspanning en stimuleert de ontwikkeling. Spelen in de buurt, meedoen aan culturele activiteiten, aansluiten bij een sportclub of jeugdorganisatie, een vakantie met het gezin of een jongerenkamp: mogelijkheden genoeg. Maar niet voor elk kind. Voor kinderen met een beperking is toegang tot het lokale vrijetijdsaanbod vaak niet evident. Daarnaast becijferde de Vlaamse armoedemonitor dat meer dan 1 op de 5 kinderen in Vlaanderen in een gezin leeft dat zich per jaar geen week vakantie buitenshuis kan veroorloven. Een goed gemeentelijk beleid zorgt ervoor dat alle kinderen en jongeren kansen krijgen op leuke vrije tijd en vakantie.

Organiseer een gevarieerd aanbod

Kinderen en jongeren hebben verschillende voorkeuren voor hun vrije tijd. Een breed en divers aanbod komt daaraan tegemoet. Keuzevrijheid van kinderen en jongeren over hun vrijetijdsbesteding is een belangrijk uitgangspunt.

- Betrek kinderen en jongeren bij het aanbod om te weten waar hun interesses, wensen en noden liggen. Neem gerichte initiatieven om de stemmen van kinderen en jongeren met een beperking, in een kwetsbare situatie en van verschillende afkomst te horen.
- Bewaak de vrijheid in de vrije tijd. Instrumentaliseer vrije tijd niet voor andere doeleinden, zoals veiligheid. 'Taalstimulering' in de vrije tijd kan waardevol zijn, als het op een manier gebeurt die past bij vrijetijdsbesteding.
- Erken en ondersteun werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren als volwaardig onderdeel van jeugdwerk. Ook dat is vrije keuze mogelijk maken. Die werkingen zijn voor veel kinderen en jongeren een zeldzame plek waar ze zichzelf kunnen zijn.
- Zet voor kinderen en jongeren met een beperking in op een combinatie van een specifiek en algemeen jeugdwerk- en vrijetijdsaanbod dat elkaar ondersteunt, intens samenwerkt en versterkt. Onderzoek toont aan dat kinderen en jongeren met een beperking het belangrijk vinden om leeftijdsgenoten met dezelfde interesses te ontmoeten.

'De jongerenwerking is een plek waar jongeren zich thuis voelen, vooral doordat er ook andere jongeren zijn, en de begeleiders die soms echte ankerfiguren zijn. In de jeugdwerking komen ze tot rust: daar is begeleiding die ze al lang kennen en vertrouwen, daar kunnen ze zich amuseren en vrij voelen.'

Vrij naar: Unicef België, *Dat denken we ervan. Jongeren geraakt door armoede spreken over hun leven*, Brussel, Unicef België, 2010, p. 20.

- Erken ook niet-georganiseerde vrije tijd als volwaardig onderdeel van het aanbod door te investeren in kindvriendelijke buurten. Want een kindvriendelijke buurt is een universeel toegankelijke buurt.

Zorg dat alle kinderen kunnen meedoen

Gerichte ondersteuning en stimulansen moeten drempels wegwerken, zowel bij gebruikers als bij aanbieders van vrije tijd. Cruciaal is dat alle diensten vrije tijd niet als een luxe zien maar als een recht. Vakantie kan even ademruimte brengen in een gezin onder zware stress of kan jongeren onverwachte succeservaringen bieden.

- Besteed bij gemeentelijke vrijetijdsinitiatieven voor kinderen, jongeren en gezinnen systematisch aandacht aan toegankelijkheid. Zorg voor kortingen en financiële steun, en als dat nodig is ook voor vervoer en uitrusting.
- Stel geen verblijfsvoorwaarden om deel te nemen aan de speelpleinwerking of andere gemeentelijke vrijetijdsinitiatieven. Ook kinderen zonder wettig verblijf hebben recht op vrije tijd.
- Bundel de krachten om meer participatie mogelijk te maken. Werk met een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie zodat de gemeente Vlaams geld kan inzetten voor de participatie van mensen in armoede aan cultuur, jeugdwerk en sport. Werk samen met het Rap op Stapkantoor of onderzoek de mogelijkheid om er een op te richten. Waak erover dat die netwerken aandacht hebben voor participatiemogelijkheden van kinderen en jongeren, zowel in gezinsverband als met leeftijdsgenoten.
- Stimuleer de doorstroming van jongeren uit kwetsbare groepen en van diverse achtergronden naar de functie van monitor.

Ook korting voor kinderen van gescheiden ouders

Gescheiden ouders kunnen sinds kort aan de gemeente laten weten dat hun kind soms in de gemeente verblijft, ook al zijn ze er niet officieel gedomicilieerd. Op die manier hebben ze ook recht op gemeentelijke kortingen voor sportlessen, speelpleinwerking of vakantiecampen. Bovendien weten politie en brandweer dan beter wie er aanwezig kan zijn bij een ramp. Onderzoek toont dat bijna 8 van de 10 gemeenten zo'n verblijfsregister hebben. Toch blijft het aantal inschrijvingen per gemeente voorlopig beperkt.

- Voer het verblijfsregister in als dat nog niet gebeurd is.
- Maak die optie bekend bij de inwoners.
- Zorg dat alle gemeentediensten van dit systeem op de hoogte zijn en er actief naar vragen.

'Je moet echt op een goede sociaal assistent vallen (...). Want ze zeggen wat ze willen zeggen. Ik heb altijd geluk gehad dat ik op goede mensen ben gevallen, op mensen die me zeiden van: 'Ge hebt daar en daar recht op, en ge moet dat aanvragen'. Maar er zijn veel jongeren die zo'n uitleg helemaal niet hebben gekregen en die niet weten waar ze recht op hebben. Voor hen is dat al hun fierheid opzij zetten om toch iets te gaan vragen.' (Jongeren in: Ann Clé, *Sur ma route. Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid*, Brussel, Cachet vzw 2015, cachetvzw.be)

Maak werk van structurele armoedebestrijding

Meer dan 12% van de kinderen in Vlaanderen wordt geboren in armoede. Dat leert ons de kansarmoede-index van Kind en Gezin. Armoede bedreigt hun recht op menswaardig wonen, gezondheidszorg, onderwijs en vrije tijd. Armoede leidt tot stress in het gezin en beperkt de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen.

Het lokale bestuur en zijn ingekantelde OCMW heeft belangrijke sleutels om armoede en de gevolgen ervan krachtadig te bestrijden.

Benader armoede vanuit mensenrechten

Uitgangspunten in een mensenrechtenbenadering zijn participatie en empowerment van mensen in armoede, non-discriminatie en een overheid die zich verantwoordelijk en aanspreekbaar opstelt. Kinderarmoede bestrijden doe je door armoede tegen te gaan op gezinsniveau, met specifieke aandacht voor kinderen en erkenning van de ouders.

- Zet gemeentelijke instrumenten in om gezinnen een menswaardig inkomen te garanderen. Aanvullende steun van het lokaal bestuur kan gezinnen boven de armoedegrens tillen en hun grondrechten helpen realiseren. Onderzoekers berekenden referentiebudgetten met aandacht voor rechten van de kinderen. Ze kunnen een handig hulpmiddel zijn om vanuit een rechtenbenadering transparant de aanvullende steun voor gezinnen of het leefgeld bij schuldbemiddeling te bepalen.
- Ga onderbescherming tegen door gezinnen te helpen om hun rechten uit te putten. Werk bijvoorbeeld samen met scholen om de schooltoelage bekend te maken bij ouders en ze te helpen om die schooltoelage aan te vragen. Focus op grondrechten en kinderrechten in het geïntegreerd breed onthaal. Geef het goede voorbeeld door gemeentelijke steun zoals kortingen voor openbaar vervoer of de vrijetijdspas zoveel mogelijk automatisch of proactief toe te kennen.
- Professionaliseer medewerkers in omgaan met armoede. Grondig inzicht in armoede is nodig om resultaten te boeken in individuele begeleidingen en in het beleid van de organisatie. Zorg dat medewerkers van

verschillende diensten vorming volgen en overweeg ervaringsdeskundigen in te schakelen.

Zorg dat diensten toegankelijk zijn voor gezinnen in armoede

Kwaliteitsvolle en toegankelijke basisvoorzieningen maken veel verschil in de bestrijding van armoede. Het lokaal bestuur kan een doorslaggevende rol spelen, als initiatiefnemer en vanuit zijn regiefunctie. Een toegankelijke dienst is beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar, bereikbaar, begrijpbaar, bekend en betrouwbaar voor gezinnen in armoede van om het even welke afkomst.

- Waak er actief over dat toegankelijke basisvoorzieningen beschikbaar zijn in kansarme buurten, zoals kinderopvang, scholen, openbaar vervoer, vrijetijdsinfrastructuur. Neem waar nodig zelf initiatief om voorzieningen op te zetten. Bijvoorbeeld in de kinderopvang kan eigen initiatief van lokale besturen nodig zijn om genoeg betaalbaar aanbod in die buurten te realiseren.
- Werk samen met scholen een aanpak uit rond kostenbeheersing en omgaan met onbetaalde facturen. Stimuleer en ondersteun scholen om bruggen te bouwen met ouders en sociale organisaties, bijvoorbeeld door brugfiguren in te zetten.
- Formuleer duidelijke criteria rond toegankelijkheid voor alle diensten die de gemeente organiseert of subsidieert. Volg die criteria nauwgezet op, zowel voor eigen diensten als voor externen. De betrokkenheid van gezinnen in armoede van diverse afkomsten, is cruciaal. Zij weten het best waar noden, kansen en drempels zijn.

Investeer in begeleiding op maat

Begeleiding kan een belangrijke hulp zijn voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Goede begeleiding vertrekt van de eigen vragen en kracht van gezinnen en pakt knelpunten op verschillende levensdomeinen gecoördineerd aan. Naast individuele begeleiding voelen veel mensen zich versterkt door een groepstraject. Een voorbeeld van die aanpak is het project MIRIAM (POD Maatschappelijke Integratie, Vrouwenraad) voor alleenstaande moeders met een leefloon.

- Erken de bijzonder kwetsbare positie van net volwassen jongeren uit de bijzondere jeugdzorg. Bundel de krachten met de jeugdzorg en zorg voor een goede overgang naar zelfstandigheid. Bereid die overgang goed voor en begeleid de jongeren met uitdrukkelijke aandacht voor hun woonsituatie en hun inkomen. Een specifieke jeugddienst bij het OCMW is een mogelijke piste. Geef het beleid vorm in overleg met jongeren uit de jeugdzorg.
- Wees voorzichtig met voorwaarden in het GPMI (geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie, gekoppeld aan het leefloon) en vermijd sancties die grondrechten aantasten. Begeleiding op maat in een vertrouwensrelatie brengt meer op dan focussen op voorwaarden en sancties.

'Uiteindelijk ben ik er geraakt en met die begeleiding erbij, dat maakte het eigenlijk alleen maar makkelijker zenne. Want zonder die begeleiding had ik ook wel verloren gelopen denk ik.'
(Jongere in: Ann Clé, *Sur ma route. Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid*, Brussel, Cachet vzw 2015, cachetvzw.be)

'Ik ben bang om te zeggen dat ik dakloos ben en in de winteropvang verblijf. Ze zullen mij uitlachen. Mijn vrienden niet. Zij vinden dat ook erg voor mij. Ik probeer er zo weinig mogelijk aan te denken. Ik krijg altijd stress als ik eraan denk. Ik denk dan aan morgen. Wat zal er gebeuren? Kunnen we weg? Ik hoop dat ik hier niet lang moet blijven.'
(Een 13-jarige jongen in de winteropvang)

Vermijd dak- en thuisloosheid bij kinderen

Dak- en thuisloze kinderen, jongeren en ouders die in eigen streek geen opvang of onderdak vinden, worden vluchteling in eigen land. Ze verliezen hun thuis, hun school, hun juf, hun klasgenoten, hun vrienden. Zekerheid en continuïteit staan op spel.

Elk jaar zijn er in Vlaanderen bijna 13.000 vorderingen 'uithuiszetting'. Achter een vierde van die dossiers schuilen kinderen. Toch hebben kinderen recht op zorg, bescherming en een passende levensstandaard.

Lokale besturen kunnen er op verschillende fronten mee voor zorgen dat kinderen niet dak- en thuisloos worden.

Maak van preventie van dak- en thuisloosheid een uitdrukkelijke doelstelling in beleidsplannen

Meerjarenplan, lokale woon- en welzijnsplannen, en lokale kinderarmoedebeleidsplannen kunnen strategische en operationele doelstellingen formuleren met acties en budgetten ten voordele van dak- en thuisloze gezinnen, kinderen en jongeren.

Drijf de lokale inspanning op voor korte crisisopvang

Lokale besturen spelen een belangrijke rol in de opvang van kinderen en gezinnen in crisissituaties. Ze richten transit- of doorgangswoningen op, sluiten samenwerkingsovereenkomsten af met sociale woon- en welzijnsactoren, stellen woonbegeleiders aan. Statistieken over dak- en thuisloze gezinnen tonen lokaal een tekort aan crisisopvang voor gezinnen met acute woonnood.

Versterk woonwinkel en Sociaal Huis

Woonwinkels, woonloketten en sociale huizen wijzen de weg naar hulp en opvang of naar een behoorlijke woning. Uit getuigenissen van dak- en

thuisloze ouders en kinderen blijkt dat de woonwinkel en het Sociaal Huis meer bekendheid verdienen.

Organiseer preventieve woonbegeleiding

Preventieve woonbegeleiding kan dak- en thuisloosheid voorkomen. Lokale besturen moeten volop inzetten op actieve preventieve woonbegeleiding. Dat is zeven keer goedkoper dan uithuiszetting, opvang en herhuisvesting samen.

Blijf gaan voor sociale woonprojecten

Dak- en thuisloze kinderen, jongeren en gezinnen blijven te lang in de crisisopvang. Meer dan een derde van de dak- en thuisloze kinderen zit langer dan een jaar in de opvang. Sommigen zelfs meer dan vier jaar in verschillende opvangvormen en gemeenten. Geruggensteund door Vlaanderen kunnen lokale besturen deze carrousel doorbreken door meer sociale woningen te realiseren.

Help mee het recht op wonen op wielen te realiseren

Steeds meer woonwagenbewoners worden van hun vaste standplaats verdreven en gedwongen om voortdurend rond te trekken. Voor hun kinderen wordt het lastiger om naar school te gaan. En ook voor gezondheidszorg wordt de drempel veel hoger.

Het gaat om ongeveer duizend gezinnen: Manoesjen of Sinti (8%), Roms (22%) en Voyageurs (70%), goed voor zo'n 2.600 personen, van wie er 650 nog kind zijn. Allemaal Belgische families die al sinds de 15^e of sinds de 19^e eeuw in onze contreien een semi-nomadisch bestaan leiden.

De Vlaamse Wooncode voorziet al sinds 2004 in een recht op 'wonen op wielen'. Zonder de actieve inzet van lokale besturen blijft dat een recht op papier.

Niet verdrijven zonder alternatief

Doordat er te weinig residentiële woonwagenterreinen zijn, staan veel caravans van woonwagenbewoners waar dat volgens de regelgeving eigenlijk niet mag. Sinds 2012 treden veel gemeenten strikter op. De woonwagengezinnen krijgen het bevel om te vertrekken, vaak zonder dat ze een alternatief aangeboden krijgen. Dan kunnen ze niets anders doen dan blijven rondtrekken tot ze weer verdreven worden. Voor de kinderen is dat nefast. Hun recht op onderwijs, op gezondheidszorg, op goede materiële leefomstandigheden en op normale omgang met andere kinderen komt in het gedrang. Hun ouders willen niets liever dan het grootste deel van het jaar op een vaste plek kunnen blijven.

'Als we in bed lagen en sliepen, kwam de politie en moesten we direct weg. Daardoor moesten we soms de hele nacht op straat slapen en rijden tot we op een andere plek mochten blijven. Soms maar voor één nacht. Als we weg waren, had ik bijna geen vrienden meer. Er waren alleen volwassenen.' (Een jonge woonwagenbewoner)

'Wij waren rondtrekkende woonwagenbewoners en kochten vijf jaar geleden een stuk grond om er in onze caravan te wonen. Onze kinderen moeten naar een vaste school kunnen gaan. Op het einde van het schooljaar zijn we door de gemeente verdreven van onze vaste standplaats. Telkens weer moeten rondtrekken maakt het voor de kinderen heel moeilijk.' (Een mama)

Onderzoek de mogelijkheid om een residentieel woonwagenterrein aan te leggen

Nu zijn er alles samen zo'n vijfhonderd residentieële staanplaatsen. Dat aantal moet verdubbelen of zelfs verdrievoudigen om elk Belgisch gezin dat in een woonwagen wil wonen een reglementaire staanplaats te kunnen aanbieden. Het Agentschap voor Binnenlands Bestuur stelde een Strategisch Plan Woonwagenbewoners op met een concrete handleiding om woonwagenterreinen aan te leggen en te beheren. De Vlaamse overheid subsidieert de inrichting van woonwagenterreinen voor de volle 100%. Maar het initiatief voor die inrichting moet van de gemeente zelf komen.

Werk samen met andere partners

Met een residentieel woonwagenterrein is de kous niet af. Door de lage werkzaamheidsgraad en de armoede onder woonwagenbewoners moeten we ook vooruitdenken over wat nodig is voor lokaal sociaal beleid, voor de lokale arbeidsmarkt en voor de lokale gezondheidszorg. Ook goede samenwerking met lokale scholen is nodig. Want de onderwijsparticipatie van Romkinderen is een probleem. Romkinderen gaan vaker naar school als hun gezin een plek krijgt op een residentieel woonwagenterrein. Een vaste woonplaats is de eerste voorwaarde, willen we de vicieuze armoedecirkel doorbreken waarin veel van die kinderen vastzitten.

'Ik woonde iets meer dan een jaar in een opvangcentrum. Drie weken voor ik 18 werd, kreeg ik het vluchtelingenstatuut. Dus moest ik weg uit het opvangcentrum. Als je 18 jaar bent, valt officieel ook je voogd weg. Ik zou er helemaal alleen voor staan? Een woning zoeken, onderhandelen met de huisbaas, eerste en tweede maand huur betalen, elektriciteit aansluiten, wifi-abonnement, briefposten, aangetekende zending ophalen, winkelen, koken, naar de bibliotheek gaan, facturen betalen, mijn geld beheren, mijn e-ID in orde brengen en adresverandering doorgeven. Ik was daar echt niet klaar voor. Gelukkig liet mijn voogd me niet los. Maar die hulp van mijn voogd was een uitzondering. De meeste van mijn vrienden staan er op hun 18 alleen voor.' (Imraan, 18 jaar)

Help kinderen op de vlucht (en hun gezin) aan een woning

Na de hogere instroom van asielzoekers in de tweede helft van 2015 kregen in 2016 meer dan 15.000 mensen internationale bescherming in België. Dat is twee keer zoveel als het gemiddelde van de vier vorige jaren. En het gaat nog even door: de eerste vier maanden van 2017 waren er ook nog bijna evenveel erkenningen als de laatste vier maanden van 2016. Zowat drie op de tien van die erkende vluchtelingen zijn minderjarig: kinderen en jongeren die hier met hun ouders aankwamen, en ook heel wat niet-begeleide minderjarigen.

Met die internationale bescherming komt voor die gezinnen en kinderen een eind aan een lange periode van traumatiserende ervaringen en grote onzekerheid. Vaak begint dan toch een nieuwe periode van onzekerheid: om een huis en een inkomen te vinden, zijn ze nu veel meer op zichzelf aangewezen. Om die stap te kunnen zetten, hebben velen nog wat ondersteuning nodig. Daarin spelen lokale besturen een cruciale rol. Niet alleen in tijden van hogere instroom – ook als ze weer met ‘gewone aantallen’ naar België komen.

Regel huisvesting en maatschappelijke begeleiding voor gezinnen die internationale bescherming kregen

Wie internationale bescherming krijgt (het vluchtelingenstatuut of subsidiaire bescherming) heeft recht op dezelfde vrijheden als de eigen burgers van het land. Onder andere de vrijheid om zelf een woonplaats te kiezen.

Een eerste zorg van die gezinnen – en cruciaal voor de kinderen – is een betaalbare woning vinden.

Lokale besturen kunnen belangrijke hulp bieden. Zeker voor jongere kinderen is de plek waar die woning staat bepalend voor heel wat andere levensbelangrijke dingen: mogelijkheden om te spelen, contacten met leeftijdsgenoten, de keuze van een school. Een doordachte toeleiding naar een woning houdt rekening met de mogelijkheden van de woonplaats voor de kinderen.

Ondersteun en begeleid niet-begeleide minderjarige vluchtelingen

‘Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen’ worden in België juridisch goed beschermd. Onder andere doordat ze van de Dienst Voogdij een voogd

toegewezen krijgen die erop toeziet dat ze krijgen waar ze recht op hebben. Aan die voogdij komt een einde als de jongere achttien wordt. Of als de minderjarige jongere een verblijfsvergunning van onbepaalde duur krijgt. Of ze nu een tijdelijke of een permanente verblijfsvergunning op zak hebben, net achttien geworden zijn of nog niet, de meeste van die jongeren hebben nog veel begeleiding nodig.

Het OCMW is dan de eerste instantie waar ze terecht kunnen. Maar behalve materiële ondersteuning (leefloon of leefloonequivalent) hebben veel jongeren ook nog andere ondersteuning nodig. Ook daarbij kan het lokale bestuur een rol spelen. Bijvoorbeeld door kleinschalige projecten begeleid zelfstandig wonen of door te voorzien in begeleiding om een eigen leven uit te bouwen.

‘De bouw van een nieuwe school gaf ons de gelegenheid om met een frisse blik naar de omgeving rond de school te kijken. Samen met leerlingen, burens, ouders, leerkrachten en Chiroleden pakten de schepenen niet alleen de school, maar ook de schoolomgeving aan. Het braakliggend terrein tussen de parking en de school is nu een wachtplein met speeltoestellen. Tussen de school en de dorpskern kwam er een voetweg. Overleg met de Chiroleiding leerde ons dat het interessanter was om de Chirolokalen in de school te integreren.’ (Een schepen van Onderwijs)

Blijf investeren in kindvriendelijke buurten

Spelen, bewegen, vrienden ontmoeten en je welkom voelen in de buurt: het is voor veel kinderen even belangrijk als eten en drinken. Het is ook een kinderrecht. Met een kindvriendelijk speel- en beweegbeleid kunnen lokale besturen het welzijn van kinderen, jongeren én volwassenen stimuleren.

Vertrek van functievermenging en vertaal ze in planningslagen

Een buurt is interessant voor volwassenen én kinderen als de publieke ruimte voldoet aan de behoeften van iedereen. Een ruimtestructuur die vertrekt van functievermenging maakt dat mogelijk. Aandacht voor wonen, mobiliteit, veiligheid, sociale contacten, groen, beweging en spel zijn een goede basis om jong en oud, groot en klein of mensen met een beperking als volwaardige medegebruiker te laten participeren aan het publieke leven.

- Vertrek bij wijkontwikkelingsprojecten niet van een standaard ruimtestructuur 'rijweg-parkeerplaats-voetpad' maar heb oog voor functievermenging.
- Zet de nodige gemeentediensten aan tafel om de plannen op te maken. Betrek daar ook de diensten voor onderwijs, jeugd en welzijn bij.
- Denk in planningslagen. Elke functie is een planningslaag. Laat de beweeg- en speelbaarheid van de buurt net als de ecologische aspecten of waterproblemen als extra planningslaag aan bod komen.

Stimuleer spel en beweging door speel- of kindweefsels

Kinderen moeten zich niet alleen ruimte kunnen toe-eigenen, ze moeten ook kunnen meedoen aan het publieke leven. Met speel- of kindweefsels kunnen lokale besturen het medegebruik van publieke ruimte door kinderen stimuleren. Ze kunnen achterhalen waar de bespeel- en beweegbaarheid beter kan, ook zonder grote wijkontwikkelingsprojecten.

- Breng in kaart hoe kinderen zich op eigen houtje kunnen verplaatsen van en naar formele en informele speelruimtes, of van en naar thuis, school, sportcentra, speelterreinen en pleinen.
- Maak een weefsel van hun routes en bestudeer samen of vanuit de ogen van kinderen de routes: Waar zitten er verkeersknopen? Waar zijn er drukke ontsluitingsstraten? Wat is er nodig om de speeltuin, school of sporthal toegankelijker te maken? Kan de speel- en beweegbaarheid versterkt worden met extra speelelementen? Waar kan groen of een verkeersvrije straat de veiligheid verhogen?

Versterk de positie van jonge weggebruikers

Als de afstand tussen thuis, school en de sporthal meevalt, kunnen kinderen er op eigen kracht komen met de fiets, de step, het skateboard of te voet. Voorwaarde is wel dat het veilig is.

- Hanteer het STOP-principe. Geef voorrang aan stappers en trappers.
- Breng de gevaarlijke verkeerspunten in kaart.
- Maak samen met kinderen en volwassenen een stap-, fiets, of tragewegenplan en laat dat deel uitmaken van het kind- of speelweefsel.
- Toets de plannen af bij de mobiliteitsbegeleider van de provincie.

Betrek buurtkinderen en -bewoners bij het uittekenen van plannen

Om kindvriendelijke publieke ruimtes uit te tekenen, is informatie van de buurtkinderen essentieel. Ze zijn een belangrijke informatiebron voor een kind- of speelweefsel. Hun speelervaringen kunnen wijkontwikkelingsprojecten voeden. Betrek buurtkinderen, ouders en bewoners bij de planning. Ouders weten hoe jonge kinderen speelterreinen of gebruikswegen gebruiken. Voorkom latere problemen door ook te luisteren naar mensen die gesteld zijn op rust en niet zo tuk zijn op kinderlawaai.

Zorg voor een straf gemeentelijk veiligheidsbeleid

Ook veiligheidsbeleid moet de kinderrechtoets doorstaan. Burgemeesters staan aan het hoofd van hun lokale politiezone en geven zo mee richting aan het korps en het veiligheidsbeleid in hun gemeente. Dat kunnen ze niet alleen. Ook andere gemeentediensten zijn aan zet om het veiligheidsbeleid uit te bouwen.

Zorg voor een aparte politieaanpak voor minderjarigen

Kinderen en jongeren in conflict met de wet vragen een aparte aanpak. Omdat ze als dader, slachtoffer of getuige soms anders dan volwassenen reageren op de politie. Bovendien hebben ze volgens het kinderrechtenverdrag recht op bijzondere bescherming.

- Installeer een aparte jeugddienst in het politiekorps. Ideaal krijgt de jeugdpolitie een aparte 'functionaliteit' in het korps. Net zoals nu al elke lokale zone bijvoorbeeld verplicht is om wijkwerking en slachtofferbejegening aan te bieden. Maar ook zonder wettelijke verplichting van hogerhand kunnen burgemeesters dit bepleiten. Zij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het lokaal politiebeleid.
- Bouw bruggen tussen jongeren en politie. De relatie tussen jongeren en politie loopt niet altijd even vlot en verdient extra aandacht. Daarom is het belangrijk ontmoetingen tussen jongeren en politie te stimuleren. Lokale initiatieven en projecten stimuleren de dialoog tussen jongeren en politie en pakken de wederzijdse stereotypen aan.

Benader jongerengedrag niet steevast als overlast

'Spelende kinderen zijn lawaaimakers. Rondhangende jongeren zorgen voor overlast.' Zo wordt er vaak gedacht over kinderen en jongeren in de publieke ruimte. Als het beleid zwaarder focust op veiligheid, op onveiligheidsgevoel en op 'overlast', worden jongeren extra kwetsbaar. Net omdat zij het meest gebruikmaken van de steeds schaarsere openbare ruimte die meer en meer ingevuld wordt als transitzone dan als ontmoetingsruimte. Jongeren gebruiken de beschikbare ruimte anders dan volwassenen. Dat zorgt soms

In het Second Wave-project gaan politie en jongeren elke maand in gesprek. De jongeren bepalen de agenda. Tijdens de bijeenkomsten leggen beide groepen hun bezorgdheden op tafel en gaan in debat over verschillende thema's. De jeugddienst en een lokale NGO die met jongeren werkt, modereren het debat. Het project kadert in de strijd tegen radicalisering.

Het project 'Wij(k) in Verandering' probeert bruggen te slaan tussen jongeren en politie. Er werden debatten georganiseerd en er kwamen infosessies over thema's die hen beide beroeren. Het kostte bloed, zweet en tranen voor alle deelnemers. Toch leverde het project resultaten op. Zowel jongeren als agenten kregen de kans om de mens achter het uniform of de façade te leren kennen. Ze gingen letterlijk en figuurlijk in elkaars schoenen staan. Het doorbreken van spanningen en wantrouwen die vaak al generaties lang spelen, is geen sinecure. Een langetermijn-perspectief en groot draagvlak bij de verschillende partners zijn cruciaal maar niet altijd vanzelfsprekend.

voor wantrouwen en voor stereotypen. Alles beschouwen als overlast en GAS-boetes opleggen, lost dat niet op. Bovendien krijgen de oorzaken van 'storend' gedrag vaak geen plaats, laat staan een oplossing. Samenlevingsproblemen worden zo herleid tot individuele problemen.

- De stadsmonitor zegt dat kinderen in een straal van 400 meter van thuis een plek zouden moeten hebben om te spelen of rond te hangen. Plant dus genoeg speelruimte in, ook in dichter bevolkte buurten en wijken.
- Als minderjarigen zich mee eigenaar voelen van de publieke ruimte, leidt dat tot minder criminaliteit en 'overlast'. Bevorder participatie en maak gebruik van de expertise van de lokale jeugdraad.
- Bemiddel en vermijd conflicten tussen groepen bewoners. Maak werk van ruimtelijke inrichting die ontmoeting stimuleert.

Zet lijnen uit voor gedragen veiligheidsbeleid

De politie is verantwoordelijk voor het veiligheidsbeleid. Ze werkt samen met verschillende gemeentediensten. Ook scholen, jeugdwerk en jeugdwelzijnswerk komen in contact met het lokale veiligheidsbeleid. Cruciaal is wel dat iedereen zijn eigen rol blijft spelen.

- Maak afspraken tussen scholen en de lokale politiezone. Scholen weten niet altijd hoe ze moeten omgaan met politie die over de vloer komt. Ze vragen zich af wanneer ze het best de politie inschakelen. Of in welke mate ze moeten meewerken, of de politie leerlingen mag meenemen voor verhoor tijdens de schooluren en of ze de ouders moeten waarschuwen.
- Zorg voor een afsprakenkader waarin duidelijk is welke informatie gedeeld mag en moet worden. Met respect voor ieders opdracht en (vertrouwens)functie.

Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat vangt signalen op van kinderen, jongeren en professionals.
Het bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid.
Altijd met het oog op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

Blijf op de hoogte van onze adviezen en activiteiten door in te schrijven op onze nieuwsbrief '[Knipperlicht kinderrechten](#)'.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

Tel.: 02-552 98 00

Fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/>

<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>

<https://www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat>

Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat:

<https://www.kinderrechten.be>

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement.

V.u.: Bruno Vanobbergen, Vlaams kinderrechtencommissaris

Juni 2017